

DOI: 10.5604/01.3001.0012.1669

Cezary Beker, Roman Jaszczak

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, e-mail: bekerc@up.poznan.pl,

e-mail: romanj@up.poznan.pl

CZYNNIK SPOŁECZNY W KONTEKŚCIE PROWADZENIA WIELOFUNKCYJNEJ I ZRÓWNOWAŻONEJ GOSPODARKI LEŚNEJ

SOCIAL FACTOR IN THE CONTEXT OF CONDUCTING MULTIFUNCTIONAL AND SUSTAINABLE FOREST MANAGEMENT

Słowa kluczowe: funkcje lasu, lasy miejskie, lasy państwowe

Key words: forest functions, urban forests, state forests

Abstract. The article shows the importance of the social factor in conducting a multifunctional and sustainable forest management. There is an analysis on the cooperation and sharing of forests. Forest management is compared in urban and state forests.

WSTĘP

Lasy w zasięgu miast (będące m.in. w zarządzie Lasów Państwowych i gmin) mają coraz większe znaczenie dla ich mieszkańców, stanowiąc dla nich swoistą odskocznnię od życia codziennego. Są to lasy pełniące różne funkcje, ze szczególnie rozbudowanymi funkcjami pozaprodukcyjnymi. Znaczenie funkcji produkcyjnych tych lasów jest niewielkie i podporządkowane kształtowaniu krajobrazu leśnego, estetyce lasu oraz utrzymywaniu drzewostanów w dobrej kondycji zdrowotnej i sanitarnej. Lasy w zasięgu miast stanowią istotny element przestrzeni przyrodniczej i krajobrazowej, w której granica las - miasto ulega coraz bardziej zatarciu. Organizm biologiczny (las) wnika w organizm urbanistyczny (miasto) i na odwrót. Rodzi to różnego rodzaju konfliktowe i problemowe sytuacje, które nie zawsze są możliwe do rozwiązania przez administracje zarządzające lasami. Szczególnie dotyczy to lasów komunalnych administrowanych przez władze miejskie, które nie mają do dyspozycji zbyt wielu narzędzi prawnych (zapisów w ustawach, instrukcji, zasad i zarządzeń) do prowadzenia gospodarki leśnej. Sytuacji nie poprawia również fakt dużego rozdrobnienia lasów miejskich oraz to, że właścicielami lasów w obrębie miast są, obok władz gminnych, Lasy Państwowe i osoby prywatne.

W polskim prawie leśnym od dawna utrwalona jest zasada powszechnej dostępności do lasu i korzystania z jego zasobów, która oznacza, że każdemu z mocy prawa przysługuje prawo wstępu do lasu stanowiącego własność Skarbu Państwa. Z punktu widzenia penetracji środowiska leśnego szczególna rola przypada lasom położonym wokół aglomeracji miejskich, które są najbardziej predysponowane do pełnienia funkcji leśnej turystyki podmiejskiej.

Funkcje infrastrukturalne lasu (ochronne, klimatyczne, zdrowotne itp.) nie są objęte regułami gospodarki rynkowej, w związku z tym nie mają ceny rynkowej. Dla społeczeństwa polskiego, w ramach korzystania z funkcji pozaprodukcyjnych, las jest dobrem wolnym, czyli nieodpłatnym. Historycznie i mentalnie społeczeństwo w Polsce nie jest przygotowane do partycypowania w kosztach socjalnych dóbr lasu. Powoduje to konieczność ponoszenia nakładów finansowych do realizacji funkcji ochronnych i społecznych przez instytucje nadzorujące lasy na danym obszarze. Jednocześnie egzekwowanie kar za niezgodne z prawem korzystanie z lasu przez administratora terenu jest bardzo utrudnione. Skutkuje to ciągłym wzrostem kosztów ponoszonych m.in. przez Lasy Państwowe na funkcje pozagospodarcze ekosystemów leśnych [Jaszczak 2008].

Celem pracy była analiza partycypacji czynnika społecznego w prowadzeniu wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarki leśnej.

WSPÓŁPRACA I UDOSTĘPNIANIE LASÓW SPOŁECZEŃSTWU

Zdanie „*Nic o nas bez nas*” jest jedną z fundamentalnych zasad demokracji, która powinna dotyczyć tych dziedzin życia, w których decyzje podjęte przez władze publiczne mają znaczący wpływ na życie obywateli. Jednak w Polsce partycypacja społeczna stosowana jest rzadko, co wynika z jednej strony ze stanu prawnego, z drugiej zaś z braku tradycji i umiejętności w tym zakresie. Przepisy prawne, zobowiązujące do pewnych ograniczonych jej form, znajdują się w kilku ustawach, jednak ich zakres jest jeszcze niewielki. Natomiast brak popularności idei partycypacji wynika, m.in. z:

- niechęci niektórych środowisk profesjonalnych i przedstawicieli władz publicznych,
- niskiego poziomu umiejętności w zakresie organizowania przedsięwzięć partycypacyjnych,
- brak zaufania między władzą publiczną a społeczeństwem [Pawłowska 2012].

W przypadku leśnictwa podstawy prawne zobowiązujące do partycypacji społecznej są zapisane w kilku ustawach, instrukcji urządzania lasu oraz strategii Lasów Państwowych.

W analizie regulacji prawnych i rozwiązań systemowych oraz szans, zagrożeń, silnych i słabych stron strategii Lasów Państwowych [Strategia 2013] zwrócono między innymi uwagę na konieczność kontynuacji działań edukacyjnych, działań

na rzecz udostępniania lasów społeczeństwu oraz na współpracę z samorządami, z tym zastrzeżeniem, że zwraca się uwagę na zwiększenie ich skuteczności i racjonalizacji ponoszonych na nie kosztów i wydatków inwestycyjnych [Beker 2015].

Wśród interesariuszy wymienia się, m.in. społeczeństwo, samorządy i społeczności lokalne oraz organizacje i organy ochrony przyrody i środowiska. W stosunku do społeczeństwa zwraca się uwagę, m.in. na zapewnienie mu możliwości obcowania z naturą, miejsca do spędzenia wolnego czasu, uprawiania sportu i turystyki. W przypadku samorządów i społeczności lokalnych nacisk kładziony jest m.in. na uczestniczenie w przedsięwzięciach inwestycyjnych związanych z rozwojem infrastruktury. Natomiast współpraca z organizacjami i organami ochrony przyrody i środowiska w szczególności ma dotyczyć ochrony zagrożonych gatunków roślin, zwierząt i grzybów.

Realizacja trzech głównych funkcji zrównoważonej gospodarki leśnej ma, m.in. kreować miejsca pracy, kształtować w społeczeństwie świadomość znaczenia lasów dla środowiska naturalnego oraz zapewniać społeczeństwu możliwość korzystania z lasów. Stąd jednym z priorytetów strategii Lasów Państwowych [Strategia 2013] jest zapewnienie dostępności lasów dla społeczeństwa poprzez:

- wykorzystanie potencjału lasów do kształtowania świadomości ekologicznej społeczeństwa (m.in. poprzez prowadzenie działań wspierających wykorzystanie przez społeczeństwo kompleksów leśnych, branie udziału w kształtowaniu programów nauczania i prowadzeniu zajęć w zakresie treści dotyczących wiedzy przyrodniczo-leśnej, badanie skuteczności prowadzonych zajęć edukacyjnych),
- skuteczną promocję w społeczeństwie działalności PGL Lasy Państwowe i komunikowanie korzyści z udostępniania zasobów leśnych (m.in. poprzez promowanie w społeczeństwie pracy leśników, wykorzystywanie w promocji lasów różnych narzędzi i kanałów komunikacji o szerokim spektrum odbiorców, kształtowanie społecznej świadomości z nieodpłatnego wykorzystywania zasobów leśnych),
- racjonalne rozwijanie infrastruktury leśnej w celu szerokiego i bezpiecznego korzystania z lasów przez społeczeństwo (m.in. poprzez analizowanie ruchu turystycznego w lesie i rozwijanie obiektów infrastruktury w miejscach faktycznego korzystania z lasu przez społeczeństwo, analizowanie potrzeb, określanie celów i zadań obiektów infrastruktury oraz jej projektowaniu zgodnie z oczekiwaniami społeczeństwa),
- rozwijanie współpracy z partnerami społecznymi, w tym w szczególności z samorządami i społecznościami lokalnymi, m.in. w zakresie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, rozwoju infrastruktury, współpracy przy projektowaniu działań, ich realizacji i monitorowaniu.

Zasady udostępniania lasów są zależne od formy własności [Ustawa 1991]. W przypadku lasów stanowiących własność Skarbu Państwa są one powszechnie udostępniane dla ludności za wyjątkiem (Art. 26, pkt 2): *upraw leśnych do 4 metrów wysokości, powierzchni doświadczalnych i drzewostanów nasiennych, ostoji zwierząt, źródlisk rzek i potoków, obszarów zagrożonych erozją*. Udostępnienie lasów dotyczy zbioru płodów runa leśnego na potrzeby własne oraz, po zawarciu umowy z nadleśniczym, dla celów przemysłowych (Art. 27, pkt 1-3). W przypadku lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa ich właściciel może zakazać wstępu do lasu, oznaczając ten las tablicą z odpowiednim zapisem (Art. 28). W lasach ruch pojazdem silnikowym, zaprzęgowym i motorowerem dozwolony jest jedynie drogami publicznymi, natomiast drogami leśnymi tylko wtedy, gdy są one oznaczone drogowskazami dopuszczającymi po nich ruch (Art. 29, pkt 1). Jazda konna w lesie dopuszczalna jest tylko drogami leśnymi wyznaczonymi przez nadleśniczego (Art. 29, pkt 1a). W artykule 15 Ustawy o lasach pisze się o lasach ochronnych. Wśród nich wyróżnia się m.in. lasy, które ze względu na swoje położenie są szczególnie narażone na antropopresję i/lub procesy urbanizacyjne w różnej skali. Są to lasy położone *w granicach administracyjnych miast i w odległości do 10 km od granic administracyjnych miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców oraz w strefach ochronnych wokół sanatoriów i uzdrowisk*.

W polskim leśnictwie istnieje wiele punktów zapalnych, na linii leśnicy - drzewiarze - ochroniarze - ekolodzy - społeczeństwo, z których najbardziej istotnym i zarazem drażliwym, jest użytkowanie rębne drzewostanów i planowanie ilości drewna do pozyskania przez służby urządzania lasu. Mimo istnienia świadomości tego problemu niepokojącym zjawiskiem, występującym w zarządzaniu lasami przez Lasy Państwowe, jest znikomy udział społeczeństwa w procesach decyzyjnych dotyczących gospodarki leśnej na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym [Grygier 2011]. Obecnie obowiązująca Instrukcja urządzania lasu [2012] we wprowadzeniu (s. 14) tłumaczy kierunki jej nowelizacji, wspominając m.in. o *„konieczności stosowania odpowiednich form konsultowania ze społeczeństwem (w tym z samorządami, stowarzyszeniami oraz organizacjami pozarządowymi zainteresowanymi ochroną przyrody w lasach), sposobów planowania i zasad prowadzenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej w lasach wielofunkcyjnych w celu spełnienia wymagań ochrony środowiska oraz potrzeb racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody”*.

Instrukcja urządzania lasu [2012] podaje, że w części planistycznej opisu ogólnego nadleśnictwa powinien znaleźć się rozdział dotyczący określenia potrzeb w zakresie infrastruktury technicznej, szczególnie z zakresu turystyki i rekreacji.

Historia związków urządzania lasu z turystycznym zagospodarowaniem lasów wskazuje na swoistą ewolucję - od braku stosownych wytycznych do bardzo szeroko traktowanych zagadnień w tym zakresie. Należy jednak podkreślić, że są to wytyczne przede wszystkim dla służb urządzania lasu, które co dziesięć lat opracowują, w ramach kolejnej rewizji, plan urządzania lasu. Jednak od współpracy z zainteresowanym tym tematem nadleśnictwem zależy z pewnością bardzo wiele,

ponieważ gospodarz lasu ma zazwyczaj dobrze rozpoznane potrzeby i oczekiwania społeczeństwa odnośnie zagospodarowania rekreacyjnego lasów oraz potrafi on wskazać wszelkie formy antropopresji na środowisko leśne. Uwzględniając równocześnie istnienie szeregu możliwości współpracy z władzami miasta, powiatu, organizacjami społecznymi i ekologicznymi, szkołami itp. w zakresie ochrony środowiska leśnego i edukacji leśnej, uzyskuje się możliwość wpływania na zapisy planu urządzenia lasu zgodnie z oczekiwaniami własnymi i szeroko rozumianego społeczeństwa oraz budowania z nim platformy współpracy. Jednocześnie należy stwierdzić, że Instrukcja urządzania lasu nie wskazuje rozwiązań problemów i konfliktów wynikających z pobytu ludzi w lesie. Skupia się raczej na problemach technicznych (infrastruktura) i waloryzacyjnych (strefy zagospodarowania rekreacyjnego, walory danego obszaru leśnego), nie dając odpowiedzi na nurtujące pracowników danego nadleśnictwa pytania związane z goszczeniem turystów na swoim terenie.

Podstawowe formy partycypacji społecznej obejmują 5 faz [Pawłowska 2012]:

- informowanie interesariuszy,
- przedprojektowe badanie potrzeb,
- prezentacja i wyjaśnianie projektu,
- dyskusja publiczna,
- negocjacje.

Informowanie interesariuszy polega przede wszystkim na publicznym udostępnieniu informacji. Trzeba jednak zadbać, aby trafiła ona do odpowiednich ludzi i skutecznie nakłaniały do aktywności. Stąd najpierw należy skompletować listę interesariuszy, a następnie zastosować odpowiednie w danym przypadku formy informowania i zapraszania. Do przykładowych form zaliczyć można m.in. [Pawłowska 2012]:

- skorzystanie z atrakcyjności innych przedsięwzięć, np. badania prowadzone w czasie festynu,
- niezabieranie czasu wolnego, np. zadbać o zwolnienie z pracy lub z zajęć szkolnych na czas warsztatów,
- wykorzystanie portali społecznościowych i blogów internetowych do przekazywania informacji i promocji wydarzeń.

Przedprojektowe badanie potrzeb prowadzone być powinno w oparciu o metodę odpowiednią do wyznaczonego celu badawczego oraz charakterystyki respondentów. Przykładowe zestawienie metod badawczych z charakterystyką grup badanych tymi metodami przedstawia tabela 1.

Prezentacja i wyjaśnianie projektu wymaga zlikwidowania barier pomiędzy profesjonalistami a nieprofesjonalistami oraz odpowiedniego zachęcenia interesariuszy do zapoznania się z projektem. Prezentujący projekt powinien uwzględnić informacje o odbiorcach, celu i miejsca wystąpienia, dostępnych środkach pomocniczych i innych okoliczności wstąpienia. Do najczęściej popełnianych błędów zalicza się [Pawłowska 2012]:

Tab. 1. Zestawienie przykładowych metod badawczych z charakterystyką grup badanych tymi metodami

Lp.	Metody	Badani - przykłady
1.	Ankieta prasowa	Czytelnicy
2.	Ankieta pocztowa lub telefoniczna	Mieszkańcy miasta
3.	Ankieta audytoryjna	Uczniowie, rodzice na wywiadówce, pracownicy instytucji, bywalcy i stali użytkownicy określonego miejsca, członkowie organizacji pozarządowych
4.	Ankieta rozdawana	Mieszkańcy, sąsiedzi projektowanego miejsca, przedsiębiorcy i pracownicy instytucji, usługodawcy związani z miejscem
5.	Ankieta notowana przez ankietera	Turyści, spacerowicze, uczestnicy imprez, seniorzy, niepełnosprawni
6.	Wywiad indywidualny	Burmistrz, proboszcz, dyrektor instytucji związanej z miejscem, dzielnicowy policjant, organizator imprez, senior - miejscowy gawędziarz, prezes izby gospodarczej, nadleśniczy, prezes miejscowej organizacji pozarządowej
7.	Wywiad zogniskowany	Radni, członkowie organizacji pozarządowej, zorganizowani użytkownicy, rada parafialna
8.	Badania obserwacyjne	Użytkownicy
9.	Badania internetowe	Internauci
10.	Rysowanie i modelowanie	Przedszkolaki, uczniowie szkoły podstawowej, gimnazjum liceum, studenci, członkowie zrzeszeń młodzieżowych
11.	Burza mózgów	Harcerze, członkowie związków twórczych, elita kulturalna miasta
12.	Warsztaty projektowe	Mieszkańcy, uczniowie, bywalcy klubu

Źródło: [Pawłowska 2012]

- brak lub zbyt mała liczba słuchaczy/widzów,
- brak lub złe przygotowanie ze strony prezentującego,
- brak umiejętności przemawiania, brak znajomości danego tematu,
- środki przekazu niezrozumiałe dla słuchaczy/widzów,
- długość wystąpienia niedostosowana do ram czasowych,
- nieodpowiednie warunki miejsca i czasu,
- brak odpowiednich i niezawodnych materiałów pomocniczych.

Dyskusja publiczna wymaga dostatecznej wiedzy z zakresu komunikacji społecznej. Nie wystarczy wiara, że dobra wola i przekonanie o swojej racji wystarczy. Negocjacje to proces komunikowania się, którego celem jest osiągnięcie porozumienia, przy czym nie zawsze jest to jednoznaczne z kompromisem, gdyż czasami można osiągnąć lepszy wynik. Negocjacje powinien prowadzić bezstronny mediator, którego zadaniem powinno być dbanie, aby warstwa emocjonalna sporu nie zdominowała rozmów merytorycznych [Pawłowska 2012].

PORÓWNANIE GOSPODARKI LEŚNEJ W LASACH MIEJSKICH I LASACH PAŃSTWOWYCH

Leśnictwo miejskie (*urban forestry*) definiowane jest jako „sztuka, nauka i technika gospodarowania drzewami i zasobami leśnymi w ekosystemach miejskich i wokół nich w celu zapewnienia społecznościom miejskim korzyści psychologicznych, socjologicznych, ekonomicznych i estetycznych” [Miller 1997]. W Polsce udział lasów miejskich jest znikomy, jednak ze względu na swoje położenie są one przez cały czas zauważane przez mieszkańców miast. W świadomości społecznej istnieje przekonanie, że celem lasów miejskich jest prowadzenie gospodarki ukierunkowanej na potrzeby wypoczynkowe mieszkańców, a nie maksymalizacja produkcji drzewnej, dającą okazję do osiągnięcia dochodów zasilających miejską kasę [Ważyński 2007]. Dla przeciętnego mieszkańca lasy w miastach i w zasięgu ich oddziaływania dają możliwość kontaktu ze środowiskiem przyrodniczym w silnie przekształconym środowisku antropogenicznym. Dominują funkcje pozaprodukcyjne (rekreacyjne, wypoczynkowe, edukacyjne, zdrowotne, klimatyczne, filtracyjne, krajobrazowe, przyrodnicze, ochronne), natomiast produkcja drewna (funkcja produkcyjna) ma niewielkie znaczenie i jest ona zawsze podporządkowana funkcjom ochronnym. Odmienna od miasta struktura i różnorodność lasów wzbogaca wygląd miasta, zmienia jego krajobraz. Poprawia wrażenia estetyczne jego mieszkańców [Geszprych 2006, Jaszczak 2008]. Jednocześnie w całej Europie lasy miejskie są obszarem szeregu konfliktów i problemów na linii las - miasto, wynikającej z antropopresji (na przykład turystyka, rekreacja, przemysł) i wpływu procesów urbanizacyjnych na środowisko leśne [Konijnendijk 2000, Siiskonen 2007, Jaszczak i in. 2010, 2011a, b]. W badaniach Alveya [2006] wykazano jednak, że mimo oddziaływania szeregu szkodliwych czynników, lasy miejskie mogą posiadać stosunkowo duży stopień bioróżnorodności.

W Polsce gospodarkę leśną w lasach miejskich mogą prowadzić i nadzorować różne jednostki - leśnictwa miejskie, zarząd lasów miejskich, starostwa, gminy, miejskie zakłady zieleni, zarządy dróg miejskich oraz inne struktury organizacyjne. Źródłem finansów na ten cel są głównie środki gminnych funduszy ochrony środowiska, z których pokrywa się m.in. utrzymanie własnych służb leśnych [Geszprych 2006]. Jednocześnie odczuwalny jest brak stosownych instrukcji dotyczących zasad gospodarowania w lasach miejskich, wyjątkiem są lasy miasta Poznania, dla których w 2012 opracowano oryginalne przepisy [Wytyczne 2012], na podstawie których opracowano nowy plan urządzenia lasu na lata 2014-2023. Natomiast Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (nazywane dalej skrótowo jako Lasy Państwowe) to jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca gospodarkę leśną w lasach będących własnością Skarbu Państwa, a działająca w oparciu o zapisy podane w Ustawie o lasach [1991] oraz między innymi w zasadach hodowli lasu [2012] i instrukcji urządzania lasu [2012].

Różnice pomiędzy lasami miejskimi a Lasami Państwowymi wynikają z faktu zaliczenia pierwszej grupy lasów w całości do kategorii lasów ochronnych. Spojrzenie na las jest zupełnie inne i podporządkowane odmiennym celom, przez co gospodarka leśna prowadzona jest w odmienny sposób [Jaszczak, Wajchman 2015]. Ważnym aspektem jest fakt, że leśnictwo miejskie jest droższe od tradycyjnego leśnictwa, ale jednocześnie tańsze od miejskiego parku. Nakłady finansowe są uzależnione od decyzji lokalnych samorządów, stąd ich poziom jest zazwyczaj niewystarczający i niski, co rodzi określone problemy w realizacji zadań Hunter [2001].

W przypadku stref zagospodarowania rekreacyjnego uwagę zwraca większa ich liczba w lasach miejskich i ich powiązanie z infrastrukturą umożliwiającą dojazd do lasu i aktywny w nim pobyt. Stąd konieczne są badania preferencji rekreacyjnych, które pozwolą rozszerzyć wiedzę na temat społecznych oczekiwań i potrzeb związanych z lasem oraz umożliwią zweryfikowanie aktualnie obowiązujących zasad i poglądów dotyczących sposobu zagospodarowania leśnej przestrzeni rekreacyjnej [Janeczko 2011]. W Lasach Państwowych techniczne wykonanie infrastruktury rekreacyjno-turystycznej uzależnione jest przede wszystkim od atrakcyjności obiektu. Strefy zagospodarowania rekreacyjnego w lasach miejskich mają silny związek z podziałem lasu na gospodarstwa, czego nie ma w przypadku Lasów Państwowych, w których rekreacja dotyczy ich niewielkiej części.

W przypadku lasów miejskich wielkość pozyskania surowca drzewnego wynikać powinna wyłącznie z kształtowania przestrzennej budowy lasu, wyrażającą się koniecznością przestrzennego zróżnicowania wiekowego drzewostanów, konieczności odnawiania drzewostanów określonymi rębiami, z ograniczeniem do niezbędnego minimum stosowania rębni zupełnej oraz wykonania zaplanowanych cięć pielęgnacyjnych. Stąd nie mówi się tutaj o regulacji użytkowania [Ważyński 2007, 2011]. W Lasach Państwowych liczy się różne etaty cięć rębnych [Jaszczak 2014]. Należy podkreślić, że wyliczonym lub ustalonym etatom nie nadaje się obecnie cech obligatoryjności, które mogą stać w sprzeczności ze współcześnie rozumianymi wartościami dotyczącymi różnorodności biologicznej, ochrony przyrody oraz elastycznego gospodarowania w lasach [Instrukcja 2012]. Jednak pozyskanie drewna jest podstawowym źródłem dochodów w Lasach Państwowych.

Charakter cięć w lasach miejskich ma zupełnie odmienny charakter aniżeli w Lasach Państwowych. Jeśli celem gospodarki leśnej nie jest surowiec drzewny, to zwraca się uwagę na estetykę lasu i krajobrazu oraz szczególnie na stan zdrowotny i sanitarny lasu. Cięcia są nieszablonowe, dostosowane do lokalnych warunków i potrzeb. Natomiast funkcja produkcyjna lasu wymusza stosowanie zupełnie innych cięć, zgodnych z zasadami hodowli lasu. I chociaż i w tym przypadku można mówić o zwracaniu uwagi na estetykę lasu i krajobrazu oraz stan zdrowotny i sanitarny lasu, to jednak nie na taką skalę i nie w taki sam sposób jak w lasach miejskich. Ze względu na estetykę lasu i krajobrazu, funkcje rekreacyjne,

turystyczne i edukacyjne w lasach miasta spotyka się wiele egzotycznych i dekoracyjnych gatunków drzew i krzewów, które nie mogą być wprowadzane w ramach odnowień i zalesień w Lasach Państwowych. Należy jednak zwrócić uwagę, aby lasy miejskie nie stały się laso-parkiem lub parkiem [Ważyński 2007, 2011].

PODSUMOWANIE

Lasy znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie miast, mające z nimi długą granicę, przy której znajdują się osiedla, stanowią dla ich mieszkańców wartość dodaną. Uwzględniając bogatą infrastrukturę rekreacyjną i edukacyjną oraz modę na ruch (bieganie, jazda na rowerze, spacer) otrzymuje się obraz terenu leśnego nieustannie penetrowanego przez ludzi. Ich bliskość rodzi z jednej strony określone problemy i zagrożenia, a z drugiej strony praca leśników podlega nieustannej obserwacji i kontroli.

W niniejszej pracy przedstawiono różnorodność zagadnień związanych z jednej strony ze wzrastającą antropopresją na środowisko leśne, z drugiej ze zwiększającym się zainteresowaniem społeczeństwa leśnictwem i gospodarką leśną. Wskazano na różnego rodzaju problemy i zdarzenia konfliktowe, które nie zawsze są do rozstrzygnięcia przez administracje zarządzające lasami. Pierwsza grupa problemów wynika z codziennej egzystencji mieszkańców, którzy często nadinterpretują znaczenie lasu jako dobra wolnego i ogólnie dostępnego. Znaczącym tego przykładem jest naruszanie stanu posiadania kosztem lasu. Druga grupa problemów związana jest z udostępnieniem lasów ludności do celów rekreacyjno-turystycznych. Potencjalna baza interesariuszy znacznie się zwiększa, albowiem dotyczy nie tylko lokalnej społeczności, korzystającej w głównej mierze z krótkoterminowej rekreacji i wycieczek, ale także przyjezdnych zainteresowanych turystyka pobytową. Ingerencje społeczne niezgodne z zasadami obowiązującymi w lesie, znacznie zwiększają koszty po stronie nadleśnictw. Środki, które mogłyby służyć z korzyścią ludziom i powiększaniu infrastruktury turystycznej, muszą być wydatkowane na bieżącą naprawę urządzeń i sprzątanie lasu. Leśnicy cieszą się dużym autorytetem społecznym, dlatego też straż leśna nie nadużywa narzędzia karnego związanego z egzekwowaniem wykroczeń w lasach. Z drugiej strony, uwzględniając skalę szkodnictwa leśnego, środki uzyskane z mandatów w znacznym stopniu wspomogłyby wydatki na udostępnianie lasu dla ludności, z uwzględnieniem różnych zainteresowań. Należy podkreślić fakt prowadzenia na szeroką skalę działalności edukacyjnej społeczeństwa.

Prowadzenie wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarki leśnej wymaga z pewnością uwzględnienia czynnika społecznego. Aby umożliwić pełną i merytoryczną współpracę, istotne jest informowanie społeczeństwa o podstawowych zasadach leśnictwa i gospodarki leśnej. Można do tego wykorzystać nowoczesne narzędzie informatyczne do prowadzenia edukacji leśnej społeczeństwa poprzez specjalne, jednolite w swej treści, zakładki, umieszczone na portalu internetowym jednostek administracji lokalnej i nadleśnictw. W tym celu można wykorzystać istniejące wydawnictwa edukacyjne.

Nadleśnictwa poprzez wykorzystywanie szeregu możliwości współpracy z władzami miast, powiatu, organizacjami społecznymi i ekologicznymi, szkołami itp., w zakresie ochrony środowiska leśnego i edukacji leśnej, uzyskują możliwość wpływania na zapisy planu urządzenia lasu zgodnie z oczekiwaniami własnymi i szeroko rozumianego społeczeństwa oraz budowania z nim platformy współpracy. Jest to zgodne z zapisami wynikającymi z obowiązującej Instrukcji urządzania lasu, ale jest także wynikiem otwierania się leśników na oczekiwania mieszkańców. Ze względu na złożoność funkcji lasu autorzy postulują tworzenie w lasach położonych w zasięgu miast sieci monitoringu lasu. W przedsięwzięciach tych powinny uczestniczyć właściwe wydziały urzędów miejskich, powiatowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, nadleśnictwa oraz jednostki naukowo-badawcze.

LITERATURA

- Alvey A. A. (2006). *Promoting and preserving biodiversity in the urban forest*. Urban Forestry & Urban Greening 5, 195-201.
- Beker C. (2015). *Perspektywy rozwoju leśnych kompleksów promocyjnych*. Zarządzanie ochroną przyrody w lasach. Wyd. WSZŚ Tuchola, 9: 29-37.
- Geszprych M. (2006). *Lasy miejskie w Polsce*. Aura 10, 9-10.
- Grygier P. (2011). *Problemy zarządzania konfliktami w gospodarce leśnej*. W: Lotz D. [red.]. Międzynarodowa Konferencja *Współczesne problemy ekonomiki leśnictwa*. Puszczykowo, 7-9.06.2011r. Inst. Bad. Leś, PTL, Sękocin Stary, Warszawa: 399-407.
- Hunter I.R. (2001). *What do people want from urban forestry? - The European experience*. Urban Ecosystems, 5, 277-284.
- Instrukcja urządzania lasu. (2012). *Część I. Instrukcja sporządzania projektu planu urządzenia lasu dla nadleśnictwa*. PGL LP, Centrum Informacyjne LP. Warszawa.
- Janeczko E. (2011). *Społeczne uwarunkowania rozwoju rekreacji w lasach miejskich*. Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, 13, 4(29), 126-133.
- Jaszczak R. (2008). *Las i gospodarka leśna w zasięgu oddziaływania miast w Polsce*. Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej. R. 10, Z. 3 (19): 152-171.
- Jaszczak R. (2014). *Rola i znaczenie różnych etatów w regulacji użytkowania rębego w Polsce*. Sylwan, 158, 5, 390-400.
- Jaszczak R., Beker C., Gołojuch P. (2010). *Leśnictwo i gospodarka leśna na obszarze aglomeracji poznańskiej*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Jaszczak R., Beker C., Gołojuch P., Miotke, M. (2011a). *Forest education of the urban population in Poland as exemplified by Poznań agglomeration*. Journal of Management and Sustainable Development 2, 29: 97-102.
- Jaszczak R., Beker C., Gołojuch P., Miotke M. (2011b). *Preconditioning of forest economy in Poland in urban areas*. Journal of Management and Sustainable Development 2, 29, 107-111.
- Jaszczak R., Wajchman S. (2015). *Wybrane aspekty gospodarki leśnej w lasach miejskich Poznania i w Lasach Państwowych*. Sylwan 159 (2): 160-167.
- Konijnendijk C.C. (2000). *Adapting forestry to urban demands - role of communication in urban forestry in Europe*. Landscape and Urban Planning 52, 89-100.
- Miller R.W. (1997). *Urban Forestry: Planning and Managing Urban Green Spaces*. Second Edition, New Jersey, Prentice Hall.
- Pawłowska K. (2012). *Partycypacja społeczna w podejmowaniu decyzji dotyczących przyrody w mieście*. W: Bergier T., Kronenberg J. (red.). *Przyroda w mieście. Usługi ekosystemów - niewykorzystany potencjał miast. 3 - zrównoważony rozwój - zastosowania*. Wyd. Fundacja Sendzimira, Kraków 2012.

- Siiskonen H. (2007). *The conflict between traditional and scientific forest management in 20th century Finland*. Forest Ecology and Management 249, 125-133.
- Strategia Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe na lata 2014-2030. (2013). Ośrodek Rozwojowo-Wdrożeniowy Lasów Państwowych w Bedoniu. Warszawa.
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach. Dz. U. z 2011 r., poz. 59, Dz. U. z 2011 r. Nr 34, poz. 170.
- Ważyński B. (2007). *Zasady prowadzenia gospodarki leśnej wokół aglomeracji miejskich*. Biblioteczka leśniczego, Vol. 253, Wydawnictwo Świat, Warszawa.
- Ważyński B. (2011). *Urządzanie i rekreacyjne zagospodarowanie lasu*. Poradnik leśnika. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- Wytyczne dotyczące gospodarowania lasami komunalnymi miasta Poznania. Załącznik do zarządzenia Nr 183/2012/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 19.03.2012 roku. Poznań 2012.
- Zasady hodowli lasu. (2012). Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa.

STRESZCZENIE

Prowadzenie wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarki leśnej wymaga z pewnością uwzględnienia czynnika społecznego. Aby umożliwić pełną i merytoryczną współpracę, istotne jest informowanie społeczeństwa o podstawowych zasadach leśnictwa i gospodarki leśnej. Można do tego wykorzystać nowoczesne narzędzie informatyczne do prowadzenia edukacji leśnej społeczeństwa poprzez specjalne, jednolite w swej treści, zakładki, umieszczane na portalu internetowym jednostek administracji lokalnej i nadleśnictw. W tym celu można wykorzystać istniejące wydawnictwa edukacyjne. Nadleśnictwa poprzez wykorzystywanie szeregu możliwości współpracy z władzami miast, powiatu, organizacjami społecznymi i ekologicznymi, szkołami itp., w zakresie ochrony środowiska leśnego i edukacji leśnej, uzyskują możliwość wpływania na zapisy planu urządzenia lasu zgodnie z oczekiwaniami własnymi i szeroko rozumianego społeczeństwa oraz budowania z nim platformy współpracy. Jest to zgodne z zapisami wynikającymi z obowiązującej Instrukcji urządzania lasu, ale jest także wynikiem otwierania się leśników na oczekiwania mieszkańców. Ze względu na złożoność funkcji lasu autorzy postulują tworzenie w lasach położonych w zasięgu miast sieci monitoringu lasu. W przedsięwzięciach tych powinny uczestniczyć właściwe wydziały urzędów miejskich, powiatowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, nadleśnictwa oraz jednostki naukowo-badawcze.

SUMMARY

Conducting multifunctional and sustainable forest management certainly requires the social factor to be taken into account. To allow the full and substantive cooperation, it is important to inform the public about the basic principles of forestry and forest management. It is possible to either use a modern IT tool for conducting forest education of society through special and uniform in its contents tabs placed on the website of the units of local administration and forest districts. Existing educational publications can be used for this purpose. Forest Districts by exploiting a range of opportunities for cooperation with municipal authorities, counties, social organizations and environmental organizations, schools, etc., for the protection of the forest environment and forest education, can obtain the ability to influence management plan in line with their own expectations as well as the general society and to build mutual a collaboration platform..This is consistent with the provisions stemming from the current Instruction of forest management, but is also a result of the opening up of foresters to the expectations of the residents. Due to the complexity of the functions of the forest, the authors of the paper postulate the creation of forests located within urban forest monitoring network. In these projects there should participate the relevant departments of municipal offices, county funds for environmental protection and water management, forest district offices and research units.